

die bij een poging om uit het kamp te vluchten waren gegrepen, voor een vuurpeloton zetten. Een van de vier overleefde de executie maar werd daags daarna op last van Gemmeker alsnog doodgeschoten.

Ook in Amsterdam heerste een zekere mate van verwarring binnen het Duitse apparaat, vooral ook bij de Duitse roofofbank Lippmann-Rosenthal in de Sarphatistraat. Daar riep de feitelijke beheerder, de Duitser O. Witscher¹, zijn afdelingschefs bijeen, zei hun dat hij er met veel moeite in was geslaagd Seyss-Inquarts *Beaufragter* voor Amsterdam telefonisch te bereiken en dat deze zijn voorstel had goedgekeurd, een groot deel van de bankadministratie onmiddellijk te vernietigen. Witscher was, aldus een van de afdelingschefs, K. V. K. Mulisch (deze nam in de hongerwinter Witschers plaats in), 'überaus erregt [und] sprach Selbstmordabsichten aus, sodass alle Anwesenden sich Mühe gaben, ihn einigermaßen zu beruhigen'; toen het er in de middag 'tatsächlich danach aussah, alsob die Besetzung Amsterdams' (d.w.z. de bevrijding) 'nur noch eine Frage von Stunden sei' (wij citeren nog steeds Mulisch), vertrok Witscher per trein naar Duitsland²; alle stukken inzake de benoeming van *Treuhänder* voor Joodse ondernemingen had hij persoonlijk in de ketels van de centrale verwarming gestopt, zo ook alle richtlijnen voor het te voeren beleid.

Wij hebben geen overzicht van wat zich aan Duitse kant elders in Amsterdam en in andere steden des lands aan overeenkomstige verschijnselen heeft voorgedaan³ maar het ligt voor de hand te veronderstellen dat de verwarring daar het grootst was waar men de chaotische terugtocht van Duitse militairen uit Frankrijk en België had kunnen gadeslaan, anders gezegd: in het zuiden des lands. Gelijk al aan het slot van hoofdstuk 2 vermeld, was hier met name de *Luftwaffe* al op maandag 4 september begonnen de vliegvelden te ontruimen; die ontruiming werd op dinsdag voortgezet waarbij men zich veelal de tijd niet gunde om de resterende voorraden (veel was op maandag de lucht ingegaan) te vernietigen. De vroegere *Abwehr*-officier Giskes die met enkele medewerkers van zijn *Frontaufklärungskommando 307* Brussel had verlaten, trof op

¹ Formeel was de Duitse bankier A. Flesche beheerder (*Treuhänder*), maar deze wilde met het bedrijf aan de Sarphatistraat niets te maken hebben. ² Brief, 1 maart 1945, van K. V. K. Mulisch aan A. Bühler (Doc II-418, a-1). ³ Vermelding verdient nog dat een *Sachbearbeiter* van *Abteilung IV*, H. K. O. Haubrock, die dag naar Warmond trok om er mr. E. E. Menten, in '43 gearresteerd als een van de leden van het Nationaal Comité, later vrijgelaten, om een schuilplaats te vragen (Haubrock had Mentens zaak behandeld en zich naar verhouding steeds 'fatsoenlijk' gedragen). In den lande deden zich voorts gevallen voor waarbij Duitse militairen Nederlandse burgers om een schuilplaats verzochten.